

RĂZBOIUL HIBRID ÎN VREME DE RĂZBOI – ÎNCERCARE DE OPERAȚIONALIZARE CONCEPTUALĂ ȘI ACȚIONALĂ –

Colonel prof. univ. dr. Adrian LESENCIUC

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov

DOI: 10.55535/GMR.2023.1.3

Agresiunea Rusiei îndreptată împotriva Ucrainei a făcut aproape uitat conceptul de război hibrid. Literatura de specialitate s-a focalizat pe confruntarea propriu-zisă, dar, de regulă, amenințările hibride se activează atunci când atenția publică este atrasă asupra altor aspecte și când publicul nu este pregătit să facă față provocării. După invadarea Ucrainei, termenul de război hibrid s-a disipat în masa de termeni operaționali frecvent utilizați. Din gama de cinci dimensiuni ale acestui termen, care comportă cinci tipuri de interpretări asociate (Solmaz, 2022), în războiul din Ucraina, accentul pare să cadă asupra aspectelor care țin de componenta hard. Confruntarea militară propriu-zisă, ocuparea de către trupele rusești a unor teritorii ucrainene și acțiunile violente (inclusiv cele care exced limitele normative și morale pe câmpul de luptă) sunt elementele care atrag atenția publică în mai mare măsură decât acțiunile soft cu grad ridicat de ambiguitate (Mumford, Carlucci, 2022), contribuind la efectul sinergic al puterii de tip sharp. În aceste condiții, războiul hibrid se relevă a nu fi neapărat o formă de război care se substituie confruntării propriu-zise, ci o modalitate în care un ansamblu de acțiuni soft completează sau compensează efectele obținute prin acțiuni de tip hard. Este invazia din Ucraina un război de tip hibrid sau putem vorbi despre războiul hibrid ca derulându-se în paralel cu și în timpul războiului? Care dintre aceste ipostaze interpretative permite deturnarea de la sensul clasic de război, atâta vreme cât acțiunea a fost definită din perspectiva agresorului drept „operațiune militară specială”? Prin intermediul prezentei lucrări ne propunem să încercăm operaționalizarea conceptului de război hibrid, care a fost analizat în dinamica aplicării în câteva studii recente, plecând de la studiarea efectelor acestuia în războiul din Ucraina (Muradov, 2022; Guerrero, 2022), și să distingem între perspectivele hybrid warfare și ghibridnaia voina.

Cuvinte-cheie: război hibrid, conflictul din Ucraina, putere sharp, ambiguitate, operaționalizare conceptuală.

RĂZBOIUL HIBRID ÎNAINTE DE INVADAREA UCRAINEI

O dezbatere despre viabilitatea termenului *război hibrid* după invadarea Ucrainei ar trebui să înceapă de la viabilitatea acestuia în timpul operațiunilor premergătoare. Exercițiul militar ZAPAD 2021¹, care a numărat peste 200.000 de militari desfășurați în vecinătatea Ucrainei, atât pe teritoriul național rusesc, cât și în Belarus, a fost pregătit, la rândul său, de o serie de acțiuni de amploare mai mică; acest exercițiu a constituit, prin dubla miză, de pregătire a invaziei și de intimidare, o formă de manifestare a războiului hibrid în înțelesul său clasic, dar și cadrul de manifestare a unor acțiuni informaționale specifice acestui concept. ZAPAD 2021 a vizat, în primul rând, pregătirea invaziei. Totuși, atenția opiniei publice a fost îndreptată îndeosebi asupra dimensiunii informaționale a desfășurării strategice a armatei rusești din vestul țării, atâta vreme cât exercițiul militar a avut în vedere transmiterea unor narative și subnarative importante (Akimenko et al., 2022, p. 6), cum ar fi: preocuparea Rusiei pentru statutul de mare putere globală, consolidarea unui pol de putere la care se aliniază (sau urmează să se alinieze) state din fostul bloc sovietic care împărtășesc valori comune, faptul că liderul de la Kremlin are calitățile necesare unui comandant capabil să redobândească zona de influență a Moscovei de până în 1989 și, mai ales, faptul că NATO este o organizație agresivă, care, prin diferite modalități de intimidare – în conformitate cu profilul acțional descris de doctrina Gherasimov –, încearcă să controleze o parte din zona de influență a Moscovei și să pună în pericol însăși existența statului rus. Aceste narative și subnarative, diseminate prin intermediul a numeroase mijloace de comunicare de masă clasice, cu platforme online și cu extensii în *new media* prin interacțiuni de tip *point-to-multipoint* sau *point-to-point*, au fost asociate unui exercițiu al cărui istoric vine din perioada

Exercițiul militar ZAPAD 2021, care a numărat peste 200.000 de militari desfășurați în vecinătatea Ucrainei, atât pe teritoriul național rusesc, cât și în Belarus, a fost pregătit de o serie de acțiuni de amploare mai mică; acest exercițiu a constituit, prin dubla miză, de pregătire a invaziei și de intimidare, o formă de manifestare a războiului hibrid în înțelesul său clasic, dar și cadrul de manifestare a unor acțiuni informaționale specifice acestui concept. ZAPAD 2021 a vizat, în primul rând, pregătirea invaziei.

¹ „Zapad” este un cuvânt rusesc, care înseamnă vest sau Occident, inițiala sa, cu grafie latină, devenind simbolul așa-numitei operațiuni speciale a Federației Ruse.

„În loc de <teroriști>, așa cum a fost cazul exercițiilor anterioare, oponenții fictivi ai ZAPAD 2021 au fost <state>. Astfel, așa-numita <Republică Polară> a atacat <Federația Centrală> [Rusia] și, împreună cu aliații săi, a continuat să atace și <Republica Polesia> [Belarus]. Când elaborează scenariile exercițiilor, statele creează adesea <state> fictive, dar, de obicei, respectă granițele internaționale și le încadrează în teritoriul propriu”.

În care președintele federației era încă predecesorul lui Vladimir Putin, Boris Elțin. Exercițiul militar din 2021, de o amploare mult mai mare decât precedentele, avea loc într-un climat regional caracterizat de starea de război hibrid din estul Ucrainei, după doi ani de pandemie COVID-19, după încheierea războiului din Afganistan și menținerea la un anumit nivel de intensitate a unor conflicte în Caucaz, în Orientul Mijlociu și în Africa, dar și pe fondul intențiilor Chinei de control asupra Taiwanului și după o serie de consultări ruso-americane care nu au dat roade. Spre deosebire de precedentele exerciții, în care scenariile proiectau acțiuni ale armatei ruse împotriva teroriștilor, ZAPAD 2021 a impus o polarizare simbolică prin însăși identificarea oponenților cu Republica Polară (aluzie la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord), îndreptându-și acțiunile ofensive împotriva Federației Centrale (a Federației Ruse) și a Polesiei (a Belarusului, ca sugestie a unui spațiu slav mai amplu, incluzând fostele state comuniste, actualmente membre ale NATO, printre care și Polonia), cu scopul de a crea confuzii majore: „În loc de <teroriști>, așa cum a fost cazul exercițiilor anterioare, oponenții fictivi ai ZAPAD 2021 au fost <state>. Astfel, așa-numita <Republică Polară> a atacat <Federația Centrală> [Rusia] și, împreună cu aliații săi, a continuat să atace și <Republica Polesia> [Belarus]. Când elaborează scenariile exercițiilor, statele creează adesea <state> fictive, dar, de obicei, respectă granițele internaționale și le încadrează în teritoriul propriu. În mod ciudat, <Republica Polesia> includea teritorii considerabile ale statelor baltice. În plus, hărțile scenariului rusesc nu indicau <Republica Polară> ca fiind activă în Marea Baltică și în regiunea Kaliningrad. Mai mult, hărțile informative ale Ministerului Apărării din Belarus indicau că agresorul intră în <Polesia> doar pe uscat. Cu toate acestea, pe timpul exercițiului, operațiunile navale din Marea Baltică și luptele din Kaliningrad (parte a <Federației Centrale>) au fost mai numeroase în raport cu cele din exercițiile ZAPAD anterioare. Contradicțiile dintre aspectele incluse pe hărțile oficiale și modul în care s-au desfășurat scenariile pe teren sugerează că aceste hărți au fost realizate pentru a produce confuzii” [t.a., în limba engleză în original] (Ib., pp. 20-21).

Intenția de a crea confuzii face parte din tiparul deja clasicizat de procedee specifice războiului hibrid, cu rolul de a manipula masele și de a le antagoniza, așa cum definesc conceptul, în baza doctrinei

Gherasimov, Pavel Țigankov (apud Filimonov, 2019, p. 28)² sau S.G. Cheikov și S.A. Bogdanov (apud Akimenko et al., p. 5)³, dar mai ales acela de a crea premisele pentru mistificarea/falsificarea istoriei, aspect care a stat la baza justificării lui Vladimir Putin privind ordinul de invazie. Exercițiul a proiectat, prin intermediul acțiunilor asociate conceptului de război hibrid, cadrul necesar popularizării ideii de reconstrucție bipolară a lumii, cu Rusia ca putere centrală, care să constituie contragreutate în raport cu NATO, capabilă să proiecteze cadrul comun de integrare în raport cu doctrina militară a Moscovei, cu sistemul de valori, cu limba, convingerile și credințele comune. Prin urmare, discursurile anti-occidentale, anti-NATO, anti-UE și anti-ucrainene din perioada exercițiului au contribuit la o polarizare a perspectivei, în limitele menținerii unui mediu digital favorabil emiterii și propagării lor (Ib., p. 32)⁴.

ESTE „OPERAȚIUNEA MILITARĂ SPECIALĂ” A FEDERAȚIEI RUSE UN RĂZBOI HIBRID?

Ghibridnaia voina și ceața ideologică a câmpului de luptă actual

Invadarea teritoriului ucrainean de către forțele ruse dislocate în vestul țării pentru exercițiul militar ZAPAD 2021 a schimbat perspectiva asupra conceptului de război hibrid. Dacă, din perspectiva americană (Hoffman, 2007), acest termen presupunea înțelegerea lui ca fuziune

² „Potrivit lui [Pavel] Țigankov, războiul hibrid include, de asemenea, o aplicare a diferitelor tehnici de manipulare socială și falsificare a istoriei, deoarece războiul hibrid generează relații la nivelul întregii populații și include toate domeniile vieții sociale, cum ar fi politica, economia, dezvoltarea socială și cultura”, preluând perspectiva din Pavel Tsygankov, „Gibridnyye Voyny: Ponyatiya interpretatsii: real'nost” (Hybrid Wars: Definitions, interpretations and reality), în Pavel Tsygankov (ed., 2015). *Gibridnyye Voyny v khaotiziruyuschchemsya mire XXI veka* (Hybrid wars in the chaotic world of the twenty-first century). Moscova: Editura Universității de Stat Lomonosov.

³ „Războaiele vor fi rezolvate printr-o combinație abilă de măsuri militare, non-militare și non-violente speciale, care vor fi aplicate printr-o varietate de forme și metode și a unui mix de măsuri politice, economice, informaționale, tehnologice și de mediu, în primul rând profitând de superioritatea informațională. Războiul informațional, în noile condiții, va fi punctul de plecare al oricărei acțiuni numite acum noul tip de război sau război hibrid, în care se va folosi pe scară largă mass-media și, acolo unde este fezabil, rețelele globale de calculatoare (bloguri, diverse rețele și alte resurse)”, v. S.G. Chekinov, S.A. Bogdanov, ‘Прогнозирование характера и содержания войн будущего: проблемы и суждения’, *Voennaya mysl* (10, 2015, pp. 44-45).

⁴ Analiza propriu-zisă a mediului digital în perioada mai-septembrie 2021 demonstrează creșterea exponențială a expunerii mediatică a exercițiului și, implicit, a expunerii narativelor/subnarativelor (Akimenko et al., pp. 34-35; 44).

Discursurile anti-occidentale, anti-NATO, anti-UE și anti-ucrainene din perioada exercițiului au contribuit la o polarizare a perspectivei, în limitele menținerii unui mediu digital favorabil emiterii și propagării lor.

Invadarea Ucrainei – o agresiune militară clasică, încadrabilă în limitele definiției războiului sau conflictului armat în baza Raportului International Law Association de la Rio de Janeiro, odată ce ambele condiții privitoare la fenomenul militar violent definit ca atare sunt evidențiate în acest caz – a fost prezentată opiniei publice de președintele Federației Ruse ca fiind o „operațiune militară specială”.

a efectelor acțiunilor convenționale și neconvenționale, realitatea din teatrul ucrainean de operațiuni de după 24 februarie 2022 proiecta o perspectivă completamente diferită. Prin urmare, invadarea Ucrainei – o agresiune militară clasică, încadrabilă în limitele definiției războiului sau conflictului armat în baza Raportului International Law Association (ILA, 2008) de la Rio de Janeiro, odată ce ambele condiții privitoare la fenomenul militar violent definit ca atare sunt evidențiate în acest caz⁵ – a fost prezentată opiniei publice de președintele Federației Ruse ca fiind o „operațiune militară specială”. Ambiguizarea intenționată în raport cu termenii conveniți prin protocoalele internaționale face parte din ceea ce permite ca marjă de elasticitate conceptul rusesc de război hibrid, adică гибридная война (ghibridnaia voina), nu și pe cel american, de *hybrid warfare*. Cu alte cuvinte, prin însăși definirea situației *de facto*, suntem în afara cadrului de război hibrid în înțeles occidental, dar în limitele înțelesului din perspectiva rusă. Vladimir Putin, înșelând opinia publică, a definit acțiunea ordonată în limitele conceptului de *ghibridnaia voina*, ignorând evidențele cadrului juridic internațional, motiv pentru care ar trebui reluată și particularizată semantica acestui concept și diferențele majore față de ceea ce presupune conceptul american de *hybrid warfare*.

O lucrare de referință în ceea ce privește diferența dintre cele două concepte este cea coordonată de cercetătorul Ofer Fridman, de la King's Centre for Strategic Communications (KCSC), King's College din Londra, împreună cu Vitali Vladimirovici Kabernik, fost director în cadrul Institutului de Stat din Moscova pentru Relații Internaționale, respectiv cu istoricul britanic James C. Pearce, cu o experiență universitară de peste șapte ani în Moscova, care au reușit să pună în oglindă conceptul american și pe cel remodelat de școala de gândire militară moscovită (Fridman et al., 2019). Promițând a rezolva problema acută a efectelor

⁵ În *Initial Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law* al Committee on the Use of Force din cadrul International Law Association, organism mandatat de comitetul executiv să ofere un cadru de definiție a termenilor război sau conflict armat și să stabilească limitele de definiție ale situațiilor de pace și război, termenul *război* a fost înlocuit cu cel de *conflict armat*, iar acesta a fost definit în raport cu două trăsături: existența grupurilor organizate militare și angajarea în acțiuni de diferite grade de intensitate: „Analizând tratatele relevante – în special tratatele DIU –, regulile dreptului internațional cutumiar, principiile generale ale dreptului internațional, deciziile judiciare și lucrările experților, de la elaborarea acestui Raport inițial, Comitetul a găsit dovezi privitoare la cel puțin două caracteristici ale tuturor conflictelor armate: 1.) Existența unor grupuri armate organizate 2.) Angajarea în lupte de o oarecare intensitate” (ILA, 2008, pp. 1-2)

tehnologiilor emergente asupra desfășurării conflictului armat, conceptul de război hibrid dezvoltat de școala americană a fost preluat și, așa cum am prezentat anterior, deformat prin disimulare doctrinară în baza doctrinei Gherasimov, pentru a răspunde nu unei nevoi de a descrie o realitate upgradată a câmpului de luptă, ci pentru a putea acoperi intenții acționale ale Kremlinului. Conceptul a permis, după apariția doctrinei Gherasimov (2013), după anexarea Crimeei (2014) și conflictul din Donbas (2014), respectiv după proclamarea Califatului Islamic (2014), o acoperire a unor zone de interes în cunoaștere: (1) hibriditatea dintre mijloacele militare și non-militare de luptă, care poate conduce la atingerea scopurilor politice fără confruntare militară implicită; (2) creșterea rolului dimensiunii informaționale a confruntării pe palier *hard* și (3) înțelegerea fenomenului inexplicabil al extinderii teritoriale și virtuale a Statului Islamic (Ib., p. 2): „În lumina acestor evoluții, trei probleme principale au monopolizat discursurile academice și profesionale privitoare la conflictele contemporane. Prima este ideea extinderii hibridității dintre diferite mijloace și tehnici militare și non-militare utilizate de actorii politici pentru a își atinge obiectivele fără a escalada o confruntarea armată deschisă. A doua privește rolul din ce în ce mai crescut al dimensiunii informaționale ca spațiu virtual utilizat pentru promovarea anumitor scopuri politice, fie pe plan intern, fie pe plan internațional, fie pe ambele planuri. Al treilea subiect major este ascensiunea Statului Islamic, cu un întreg set de provocări și amenințări la adresa securității și stabilității internaționale”. [t.a., în limba engleză în original].

Pe aceste coordonate, odată ce în doctrina americană și în doctrinele NATO accentul a căzut pe hibriditatea acțională, respectiv pe înțelegerea modului în care conflictele contemporane pot presupune poziționarea antagonică a entităților statale și non-statale plecând de la modelul de război hibrid purtat de milițiile šiite libaneze în conflictul cu statul Israel din 2006, doctrina rusă a dezvoltat conceptele americane extinzându-le la un înțeles care să cuprindă întreaga societate. Conceptul de război hibrid, tradus în rusă prin *ghibridnaia voina*, a început să se dezvolte pe coordonatele proiectate prin studiile americane și europene, dar a extins aria de acoperire la nivelul războiului de masă, proiectând o serie de metode și structuri utile

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conceptul de război hibrid, tradus în rusă prin *ghibridnaia voina*, a început să se dezvolte pe coordonatele proiectate prin studiile americane și europene, dar a extins aria de acoperire la nivelul războiului de masă, proiectând o serie de metode și structuri utile în atingerea obiectivelor Federației Ruse de a reveni ca actor major în balanța geopolitică.

O trăsătură a războiului hibrid, atât în înțelesul clasic, cât și în concepția deformată prin doctrina Gherasimov, este aceea a ambiguității și disimulării doctrinei, ceea ce a condus la „ceața” nomologică și ideologică a câmpului de luptă. Analizând această proiecție, cercetătorul rus Gheorghii Iurevici Filimonov atrăgea atenția asupra acțiunii de hibridizare și ambiguitate inclusă în carcasa conceptului de război hibrid.

În atingerea obiectivelor Federației Ruse de a reveni ca actor major în balanța geopolitică. Acest termen asigură cadrul conceptual necesar revenirii la „ceața” clausewitziană a câmpului de luptă, la menținerea în limitele conceptului clausewitzian în baza căruia s-au putut extinde scopul războiului absolut și proiecția anihilării totale a inamicului. Dacă, actualmente, nu este posibilă „ceața” clasică a câmpului de luptă, dată fiind tendința de transparentizare a acestuia prin intermediul utilizării diferitelor tehnologii, singura posibilitate de blurare rămâne cea ideologică, în baza căreia conceptul de *ghibridnaia voina* poate acoperi ceea ce cadrul transparent al protocoalelor internaționale nu ar fi permis să se desfășoare. O trăsătură a războiului hibrid, atât în înțelesul clasic, cât și în concepția deformată prin doctrina Gherasimov, este aceea a ambiguității și disimulării doctrinei, ceea ce a condus la „ceața” nomologică și ideologică a câmpului de luptă. Analizând această proiecție, cercetătorul rus Gheorghii Iurevici Filimonov (2019, p. 26) atrăgea atenția asupra acțiunii de hibridizare și ambiguitate inclusă în carcasa conceptului de război hibrid. Conceptul acoperă zona neclară a războiului insurecțional al lui Messner, bazat pe șapte metode subversive: propagandă, obstrucționare, sabotaj, subversiune propriu-zisă, teroare, gherilă și rebeliune, și se dezvoltă pe direcțiile deschise de proiecțiile lui Aleksandr Dughin și Igor Panarin, prin concepte-parazit în raport cu cele similare dezvoltate de școala de gândire militară americană. *Ghibridnaia voina* este un concept dezvoltat aparent în oglindă în raport cu originalul, *hybrid warfare*, dar care, prin disimulare doctrinară, își ascunde adevărata intenție prin metoda „*pompierului incendiator*”.

Ghibridnaia voina sau războiul absolut

Privitor la propriile intenții, *ghibridnaia voina* admite întreaga gamă de acțiuni militare incluse în proiecția clausewitziană a războiului absolut: „*Războiul este așadar un act de violență, pentru a sili adversarul să ne îndeplinească voința. (...) Violența, adică violența fizică (deoarece violența morală nu există în afara conceptului de stat și a celui de lege), este deci mijlocul, iar a-i impune inamicului voința noastră, scopul*”. (Clausewitz, 1982, p. 35).

Demonstrația o face Filimonov (2019, p. 30), prin studiul „*The Color Revolutions in the context of Hybrid Wars*”, trimițând la argumentul

academicianului rus Mihail Ghenadievici Deliaghin, care definește războiul hibrid în aceiași termeni în care fusese definit războiul absolut cu 200 de ani în urmă de generalul prusac Carl von Clausewitz: „*[Războiul hibrid] este o confruntare care urmărește să distrugă adversarul, să anihileze independența sistemului său de guvernare și să-l aducă sub controlul tău complet. Războiul hibrid urmărește să reducă țara adversă [de la statutul său de stat independent] la un teritoriu sub propria ta autoritate*” [t.a.]⁶.

Textul lui Deliaghin, al cărui subtitlu creează cadrul ambiguității prin conexiunea cu războaiele trecutului – în traducere, acesta ar fi îndemnul „*Încetează să te pregătești pentru războaiele de ieri*” –, acoperă tocmai cadrul utilizării doctrinei clausewitziene, încă activă la Moscova, cu mijloacele specifice acțiunilor militare din perioada Războiului Rece. Altfel spus, disimulând, doctrina *ghibridnaia voina* înglobează acțiunile militare specifice „*războaielor de ieri*”, pe care le completează cu acțiuni informaționale complexe, în scopul stabilit în urmă cu peste 200 de ani de paradigma clausewitziană, acela de a distruge inamicul, de a îl controla complet, negându-i însăși rațiunea de a fi. Acoperirea acestei acțiuni cu formula utilizată de Putin, asupra căreia a insistat de fiecare dată și care a devenit leitmotiv al propagandei de la Kremlin, aceea de „*operațiune militară specială*”, face obiectul încadrării în conceptul de *ghibridnaia voina*. Conceptul este unul care, din perspectiva Moscovei, opune un stat, Federația Rusă, unei formațiuni care își reclamă statalitatea, Ucraina, dar care nu are dreptul istoric de a își reclama această claritate, nu are dreptul de autodeterminare. Justificarea agresiunii cu mijloace specifice războiului clasic pentru „*denazificarea*” Ucrainei produce efecte ideologice, nu și juridice, deoarece niciunul dintre aspectele menționate de Putin pentru începerea așa-numitei „*operațiuni militare speciale*” nu are temei legal. *Ghibridnaia voina* este utilizată pentru a justifica pretențiile

⁶ Textul: „*[Războiul hibrid] este o confruntare care urmărește să distrugă adversarul, să elimine complet independența sistemului său de guvernare și să-l aducă sub controlul deplin al inițiatorului. Războiul hibrid urmărește să reducă țara adversă [de la statutul său de stat independent] la un teritoriu sub propria autoritate*”, în limba engleză în original, a fost preluat de Filimonov de pe blogul lui Mihail Deliaghin, <https://delyagin.ru/>, din articolul „*Novyye tekhnologii tzvetnykh revolyutsiy: Ne gotov' tes' k poz avcherashey voyne*” [New techniques of Color Revolutions: Stop Preparing yourself for the Yesterday's Wars].

Disimulând, doctrina *ghibridnaia voina* înglobează acțiunile militare specifice „*războaielor de ieri*”, pe care le completează cu acțiuni informaționale complexe, în scopul stabilit în urmă cu peste 200 de ani de paradigma clausewitziană, acela de a distruge inamicul, de a îl controla complet, negându-i însăși rațiunea de a fi.

În gândirea militară rusă, spre deosebire de cea americană, conceptul de război (war) acoperă un spectru amplu de acțiuni socio-politice, în timp ce conceptul de confruntare (warfare) este asociat confruntării militare propriu-zise. Distincția este făcută de Kabernik, care definește cei doi termeni, dintre care primul, în condițiile cunoașterii acestei disocieri, ar fi putut fi asociat hibridității, în timp ce, în realitate, ambii sunt impregnați de caracterul hibrid al acțiunii, inclusiv în scopul justificării operațiunilor militare.

imperialiste ale unui stat care utilizează forța militară și instrumentarul politic pentru a nega dreptul la existență și autodeterminare al altui stat, încercând, prin disimularea doctrinară (asupra căreia atrăgeam atenția în urmă cu doi ani, v. Lesenciuc, 2020, pp. 51-56), să justifice intervenția armată.

Din păcate, perspectiva rusă asupra conceptului de război hibrid nu a fost analizată corespunzător, iar această întoarcere la războiul absolut, această extindere a termenilor aplicabili în limitele puterii hard, a forțelor armate, la nivelul întregii societăți, fără o pregătire corespunzătoare pentru acest tip de amenințare, a permis crearea surprinderii prin declanșarea așa-numitei „operațiuni militare speciale”. În gândirea militară rusă, spre deosebire de cea americană, conceptul de război (war) acoperă un spectru amplu de acțiuni socio-politice, în timp ce conceptul de confruntare (warfare) este asociat confruntării militare propriu-zise. Distincția este făcută de Kabernik (2019, pp. 43-44), care definește cei doi termeni, dintre care primul, în condițiile cunoașterii acestei disocieri, ar fi putut fi asociat hibridității, în timp ce, în realitate, ambii sunt impregnați de caracterul hibrid al acțiunii, inclusiv în scopul justificării operațiunilor militare (ca în cazul evenimentelor din 24 februarie 2022): „Gândirea militară rusă nu numai că definește războiul (war) ca pe un fenomen socio-politic, ci, mergând mai departe, distinge între război (war) și confruntare (warfare), iar această distincție este importantă pentru o mai bună înțelegere a conceptelor rusești. Războiul (war) este o stare a societății, în timp ce confruntarea (warfare) este privită de universitarii ruși ca set de activități asociate conflictului armat, ca implementare practică a principiilor luptei. Prin urmare, conform acestei înțelegeri, pur și simplu nu pot exista războiul hibrid (hybrid war) sau cibernetic (cyber war) sau orice tip de război (war). În schimb, unele forme și modalități de confruntare (warfare), inclusiv hibridă, informațională sau de altă natură, care poate fi activată în timpul unui război (war), sunt privite drept conflicte pe întreg spectrul acțional, implicând violența armată ca modalitate predilectă de a soluționa contradicțiile politice sau de altă natură. Potrivit acestor opinii ale rușilor, confruntarea militară (military warfare) este o componentă obligatorie a oricărui război (war). Acesta, în schimb, a introdus un nou nivel (sau, mai precis,

noi niveluri) de analiză. În timp ce războiul (war) însuși este o stare a societății, diferitele forme de confruntare (warfare) pot fi folosite pentru a duce un război” [t.a., în limba engleză în original].

Continuând în aceeași linie a disimulării doctrinare, confuzia între termeni este exploatată la Moscova atât de școala de gândire militară, cât și de organele de propagandă ideologică ale puterii politice, motiv pentru care este necesară exemplificarea felului în care conceptul de warfare (voenâie deistvia) produce confuzii și menține ambiguitatea conceptuală și doctrinară, prin apel la studiul aceluiași cercetător: „Înțelegerea <confruntării> în tradiția militară rusă este în general asociată cu activitățile desfășurate pe durata angajării militare. Începând din 2016, Universitatea Militară a Ministerului rus al Apărării a introdus un curs special, intitulat <Mediul social>, axat pe implementarea tehnologiilor sociale în război. Rosițkaia Gazeta și-a numit articolul care anunță respectivul curs <Cadeții vor învăța metodele războiului hibrid>, cu un titlu înșelător, care nu reflectă conținutul real al articolului” [t.a., în limba engleză în original] (Kabernik, p. 62).

Studiul lui Kabernik nu se oprește la a discrimina între cele două concepte, war și warfare, care, în terminologia americană, au înțelesuri complet diferite. El probează modul în care proiecția clausewitziană a războiului absolut se datorează lui Lenin – asupra acestei perspective privitoare la liderul comunist rus care a devenit vector de transfer al doctrinei clausewitziene la Moscova și de aplicare implicită a ei în Revoluția din Octombrie (1917) am insistat în studiul Gândirea militară românească sub amprenta clausewitziană (Lesenciuc, 2019) –, care a intuit și speculat că orice formă de război sau violență armată înlocuiește inevitabil legea. Din această perspectivă, conceptul rusesc de politică se definea drept continuare a războiului cu alte mijloace, inversând perspectiva clausewitziană și impunând diferitele forme de manifestare a violenței în limitele conceptului cumulativ de war, asociat și celui de politică, și celui de confruntare. Perspectiva lui Lenin se așeza, așadar, pe un mod de a gândi confruntarea ca stare a întregii națiuni, idee care nu s-a modificat până în ziua de astăzi. Odată cu apariția noilor tehnologii, ceea ce însemna, de fapt, o nouă formă de vulnerabilitate (Kabernik, p. 56), școala de gândire militară

Perspectiva lui Lenin se așeza pe un mod de a gândi confruntarea ca stare a întregii națiuni, idee care nu s-a modificat până în ziua de astăzi. Odată cu apariția noilor tehnologii, ceea ce însemna, de fapt, o nouă formă de vulnerabilitate, școala de gândire militară rusă a insistat pe subversiunea propusă de Evgheni Messner și a dezvoltat această deschidere pe direcțiile surrogat ale lui Dughin și Panarin.

Școala de gândire militară rusă, găsim în conceptul de hybrid warfare unul destul de larg pentru a permite amestecul nestructurat de metode, tehnici și instrumente care să înglobeze acțiunile subversive intenționate, l-a adaptat și extins la nivelul întregii societăți.

rusă a insistat pe subversiunea propusă de Evgheni Messner și a dezvoltat această deschidere pe direcțiile surogat ale lui Dughin și Panarin. Atenția îndreptată asupra subversiunii și disimulării poate aduce lumină și asupra modului în care, în mod similar, concepte înrudite, precum cel de *unrestricted warfare* al lui Liang Qiao și Xiangsui Wang (1999), pot produce efecte prin metodele non-militare de război. Evident, în invazia din Ucraina, Federația Rusă s-a abătut de la parcursul proiectat. Cu certitudine, Vladimir Putin nu se aștepta la rezistență din partea ucrainenilor și la transformarea confruntării, începute cu mijloace clasice și în baza unor planuri operaționale învechite, într-un război de uzură. Școala de gândire militară rusă, găsim în conceptul de *hybrid warfare* unul destul de larg pentru a permite amestecul nestructurat de metode, tehnici și instrumente care să înglobeze acțiunile subversive intenționate, l-a adaptat și extins la nivelul întregii societăți. Merită o atenție deosebită studiul acestei școli de gândire, care se bazează pe concepte clausewitziene rigide, relativ ușor de descifrat în condițiile transparenței doctrinare și a intereselor de securitate.

Hybrid warfare, un termen contaminat de ghibridnaia voina

Conceptul de *război hibrid*, în înțelesul originar, conține o formă de ambiguitate care poate fi redusă prin aducerea la numitor comun a celor cinci forme variate de interpretare a conceptului, așa cum au fost ele investigate în studiul lui Tarik Solmaz (2022):

„<Războiul hibrid> ca fuziune sinergică de arme convenționale, tactici neregulate, terorism și activități criminale în același teatru de operațiuni.

<Războiul hibrid> ca utilizare combinată a forțelor regulate și neregulate în coordonare unitară.

<Războiul hibrid> ca utilizare a diferitelor mijloace militare și non-militare pentru amenințarea unui adversar.

<Războiul hibrid> ca activități sub pragul confruntării armate, care implică orice amestec de mijloace violente și non-violente.

<Războiul hibrid> ca modalitatea de a atinge obiectivele politice prin activități subversive non-violente”. [t.a., în limba engleză în original].

Cele cinci proiecții interpretative sunt sinteza necesară în condițiile în care lispește operaționalizarea conceptuală care să elimine „ceța” semantică și ideologică. Asociat mai degrabă cu confruntările dintre actori statali și non-statali, cu acțiuni ale unor grupări teroriste precum Hezbollah, Hamas, Daesh, conceptul a păstrat viabilă proiecția inițială a lui Hoffman (2007) privitoare la combinarea dintre mijloace și modalități convenționale și neconvenționale de acțiune militară, dar și aspectele privitoare la incapacitatea de discriminare a violenței. Cu timpul, conceptul de război hibrid și-a extins limitele de aplicare dincolo de domeniul militar și dincolo de spațiul de luptă, incluzând, prin emergența termenului de amenințare hibridă, amestecul de instrumente și mijloace care exced dimensiunea *hard* a confruntării. Războiul hibrid s-a hibridizat din punct de vedere semantic, permițând aspectelor de ordin politic, economic, social și simbolic să fie asociate cu aspectele de ordin militar. Odată cu doctrina Gherasimov, care trimitea la gama variată de acțiuni pe câmpul de luptă și în afara acestuia, dar mai ales după anexarea Crimeei și începerea conflictului din Donbas, conceptul fost folosit în documentele oficiale NATO, începând cu Wales Summit Declaration din 5 septembrie 2014, după ce fusese dezbătut anterior în *NATO Review* (1 iulie 2014), dar și în cele ale Comisiei Europene, care se raportează cu predilecție la amenințările hibride. Documentele oficiale ale statelor membre ale NATO și ale UE, inclusiv cele românești, trimit frecvent la aceste două concepte, iar soluțiile de răspuns privesc avertizarea timpurie și conștientizarea amenințărilor, construirea rezilienței statale și societale, prevenirea și răspunsul adecvat la crize, cooperarea și coordonarea interinstituțională, transnațională ș.a. Studiile conduc la o extensie a conceptului de pe palier *hard* pe palier *soft*. Această contaminare a termenului militar cu înțelesuri privitoare la amestecul diferitelor forme de putere este, probabil, aspectul cel mai grav în încercarea de clarificare și operaționalizare conceptuală. Hibridizarea conceptelor de război hibrid și amenințări hibride a permis așezarea ceții semantice, care a servit ulterior ca ceață ideologică în semantica termenului *ghibridnaia voina*. Sub acest concept neclar au început să se ascundă, inclusiv în retorica occidentală, o serie de înțelesuri variate: „*the concept of ‘hybrid warfare’ has continued to evolve and gain new meaning*

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conceptul de război hibrid și-a extins limitele de aplicare dincolo de domeniul militar și dincolo de spațiul de luptă, incluzând, prin emergența termenului de amenințare hibridă, amestecul de instrumente și mijloace care exced dimensiunea hard a confruntării. Războiul hibrid s-a hibridizat din punct de vedere semantic, permițând aspectelor de ordin politic, economic, social și simbolic să fie asociate cu aspectele de ordin militar.

in the West's strategic discourse" (Solmaz, 2022), singura limpezire datorându-se prevalenței de situații comunicative în care războiul hibrid a fost asociat acțiunilor predominant non-violente, dar care nu exclud violența. Cu toate acestea, ascunderea sub un termen insuficient de limpede a unor tendințe de diversificare a acțiunilor militare și non-militare, dar mai ales a acțiunilor care fac obiectul dreptului internațional umanitar și a celor care exced, în apele tulburi ale conceptului, exact aceste norme, a permis ambiguitatea conceptului de război hibrid și incapacitatea de utilizare a sa în plan doctrinar. Situația *de facto* a fost caracterizată de Andrew Mumford și Pascal Carlucci (2022, pp. 1-15), care, parafrazând celebra sintagmă clausewitziană, au înțeles războiul hibrid drept continuare a ambiguității cu alte mijloace. Cu alte cuvinte, un termen ambiguu, război hibrid, caracterizează o situație ambiguă, în care provocări nedefinite canalizează efectul sinergic, în scopul destrămării unui *status quo*. Menținerea în această zonă de ambiguitate, specifică schimbării regimurilor politice și încercărilor de dezechilibrare a balanței de putere, nu servește unui termen provenind din domeniul militar pentru a fi utilizat în aparatele doctrinare. Prin urmare, termenul a devenit contestat din lipsă de limpezime și din incapacitatea de asociere a unui răspuns concret sau a unui set de contramăsuri care să permită antrenarea militarilor pentru acțiunea pe câmpul de luptă. *Hybrid warfare* s-a născut în școala de gândire militară americană, fiind un concept cu acoperire semantică în operațiunile militare – termenul a fost inițial a *battlefield-centric concept*, dar a sfârșit prin a migra dincolo de aria de aplicare a conceptelor militare. Extinzându-și aria semantică în domeniul puterilor *soft*, el a servit ca paravan pentru acțiunile hibride ruse, care au extins înțelegerea conceptului de hibriditate până la amestecul dintre legal și ilegal, moral și imoral în utilizarea violenței pentru a obține efectele dorite. În concluziile la sinteza evoluției terminologice a războiului hibrid pe care o propune, Tarik Solmaz subliniază aceeași neputință a operaționalizării și aceeași ambiguitate terminologică, de fiecare dată utilă statelor și structurilor non-statale interesate de amestecul legal-ilegal și moral-imoral: „Termenul *«război hibrid»* a atras o atenție deosebită în dezbaterile strategice occidentale în ultimii cincisprezece ani și, aparent, va continua să atragă atenția.

Cu toate acestea, este încă un concept extrem de contestat. Definițiile privitoare la «războiul hibrid» diferă semnificativ unele de altele. Mai mult, conceptul a fost folosit pentru a descrie o gamă largă de fenomene diferite, care necesită contramăsuri diferite. Conceptul de «război hibrid» a fost atât de extins, încât astăzi războiul hibrid, care a fost inclus inițial în lexicoanele militare occidentale drept concept centrat pe câmpul de luptă, este folosit chiar pentru a se referi doar la operațiuni de destabilizare non-cinetice. Prin urmare, pe lângă o inconsistentă înțelegere a acestui concept, confuzia ideatică slăbește capacitatea statelor și organizațiilor occidentale de a face față în mod eficient în raport cu ceea ce consideră a fi «amenințări hibride». Ca atare, conceptul de război hibrid pare să sufere aceeași soartă ca cel de «terrorism», care este un termen contestat în lexicoanele strategice. Prin urmare, eliminarea unei astfel de neclarități conceptuale ar trebui să fie prioritară pentru factorii de decizie și intelectualii occidentali din domeniul apărării». [t.a., în limba engleză în original] (Solmaz, 2022).

Altfel privind, dacă, inițial, în țările membre ale NATO, conceptul *hybrid warfare* era asociat înțelesului propus de Frank G. Hoffman, iar conceptul de *hybrid threat* avea tot înțeles militar, actualmente, cele două concepte au migrat semantic spre alte zone de aplicare. Practic, prima extensie a conceptului de amenințare hibridă, dincolo de aria militară de aplicare, se datorează încercării de operaționalizare conceptuală a NATO (2010), conform căreia amenințările hibride nu sunt pur militare, ci presupun paliere diferite de activitate: „Amenințările hibride vor avea componente relevante pentru apărare. Caracterul lor nu este pur militar, dar capacitățile militare pot contribui la aspecte privitoare la prevenirea, soluționarea sau managementul consecințelor acestora. [...] Amenințările hibride sunt alcătuite din și operează în mai multe sisteme/subsisteme (inclusiv economic/financiar, juridic, politic, social și militar/de securitate) simultan și, prin urmare, se vor dovedi problematice pentru răspunsul NATO, care s-ar concentra inițial pe linia de operațiuni militare/de securitate. Amenințările hibride pot extinde și contracta rapid aceste linii de operațiuni pentru a îndeplini obiectivele proprii” [t.a., în limba engleză în original] (NATO, 2010, pp. 3-4).

Înțelegând situația complexă din Ucraina în termenii acestui tip de amenințări care exced dimensiunea militară a confruntării, anexarea

Dacă, inițial, în țările membre ale NATO, conceptul hybrid warfare era asociat înțelesului propus de Frank G. Hoffman, iar conceptul de hybrid threat avea tot înțeles militar, actualmente, cele două concepte au migrat semantic spre alte zone de aplicare. Practic, prima extensie a conceptului de amenințare hibridă, dincolo de aria militară de aplicare, se datorează încercării de operaționalizare conceptuală a NATO (2010), conform căreia amenințările hibride nu sunt pur militare, ci presupun paliere diferite de activitate.

Rusia a propus un model propriu de război hibrid, în care a inclus o dimensiune ideologică importantă, prin intermediul căreia a amestecat tactici și instrumente specifice perioadei sovietice și a reușit să amestece (și să mențină la un nivel necesar de neclaritate) aspecte ale puterilor hard și soft cu scopul de a maximiza avantajele asimetrice proprii.

Crimeei și războiul din Donbas au fost asociate unor cazuri tipice de amenințări hibride activate. Conceptele lui Hoffman nu au mai putut servi la definirea situației din estul Ucrainei, iar complexitatea confruntării, excedând dimensiunea militară, a permis amestecul de „*actori, narrative, tactici și tehnologii*” (Palmer, 2015, p. 1), care a servit Federației Ruse să se alinieze la conceptul de *hybrid warfare*, să-l metabolizeze și să-l transforme în *ghibridnaia voina*, ca formă a disimulării doctrinare și a speculației cu privire la interese care își găseau acoperirea în noua paradigmă a gândirii militare: „Privind implicațiile mai largi pentru securitatea europeană și pentru strategia NATO ca urmare a comportamentului politic și a performanțelor militare ale Rusiei împotriva Ucrainei, adoptarea de către Rusia a paradigmei războiului hibrid a provocat speculații cu privire la următoarele aspecte: (i) dacă războiul hibrid reprezintă o nouă transformare a războiului și ar trebui să se califice drept o revoluție în afaceri militare (RMA), care va contura o nouă paradigmă strategică, și (ii) dacă noua poziție politică a Rusiei și contracararea provocării războiului hibrid din partea Rusiei echivalează efectiv cu o renaștere a Războiului Rece și cu restaurarea modelelor operaționale familiare competiției strategice NATO – Pactul de la Varșovia din anii '70 și '80” [t.a., în limba engleză în original] (Ib., p. 2).

Prin urmare, Rusia a propus un model propriu de război hibrid, în care a inclus o dimensiune ideologică importantă, prin intermediul căreia a amestecat tactici și instrumente specifice perioadei sovietice – Palmer (p. 9) descrie plastic această proiecție prin expresia „*old Soviet wine in new Russian bottles*” – și a reușit să amestece (și să mențină la un nivel necesar de neclaritate) aspecte ale puterilor *hard* și *soft* cu scopul de a maximiza avantajele asimetrice proprii.

Din păcate, a privi actualmente războiul hibrid ca amestec al puterilor *hard* și *soft* nu înseamnă nimic altceva decât o contaminare semantică a conceptului de *hybrid warfare* cu cel care a servit disimulării și speculației ruse – *ghibridnaia voina*. Pe de altă parte, o asemenea

⁷ Ruiz Palmer este explicit și exprimă astfel acest amestec între palierele puterii: „Războiul hibrid pune laolaltă aplicațiile puterii de tip *hard* și *soft* care rezultă din revoluțiile tehnologice și informaționale din ultimele trei decenii în moduri care, pentru Rusia, maximizează avantajele asimetrice și minimizează riscurile și costurile”. (2015, p. 2).

contaminare ar însemna și că războiul conceptelor – cercetătorul britanic Ofer Fridman (2019, pp. 67-84) își intitula un capitol din studiul comparativ al războiului hibrid din perspectivă rusă și din perspectiva NATO „*A War of Definitions: Hybridity in Russia and the West*” – a fost câștigat de Federația Rusă. Probabil că limpezirea terminologică se poate face doar judecând actualul conflict din Ucraina, produs prin vechile tactici sovietice ambalate în formele noi ale conflictului hibrid în termenii asocierii cu conceptele cu utilizare diferită în statele membre ale NATO și în Rusia. Este actuala invazie din Ucraina un război hibrid? Sau războiul hibrid este o parte a ceea ce reprezintă desfășurarea de forțe și de intenții politice, economice, simbolice, proiectate la nivelul propagandei de stat a Rusiei de pe teritoriul ucrainean? Plecând de la originea termenului și de la felul în care el poate servi în urma operaționalizării conceptuale în aparatul doctrinar, răspunsul este simplu: actuala invazie din Ucraina este *ghibridnaia voina*, dar nu și *hybrid warfare*. Războiul hibrid, în înțeles occidental, asociat unei forme a hibridității conflictuale specifice zilelor noastre, s-a încheiat odată cu exercițiul ZAPAD 2021 și odată cu debutul „*operațiunii militare speciale*”. *Hybrid warfare* este o formă de conflict limitat, care nu își propune distrugerea totală a adversarului și care presupune utilizarea amestecului de mijloace și instrumente tocmai pentru a nu menține războiul în limitele confruntării sângeroase specifice aplicării paradigmei clausewitziene. *Ghibridnaia voina* este „*lupul în piele de de oaie*”, războiul absolut camuflat în ceața conceptuală și ideologică a hibridității, proiectat să contribuie la distrugerea totală a inamicului, la distrugerea rațiunii acestuia de a fi, a fundamentelor istorice, a referințelor și ancorelor identitare. *Ghibridnaia voina* nu este o formă de război hibrid, ci una de război total, un război masificat, de ieri, îmbrăcând iluzoria haină a războiului viitorului.

ÎNCERCARE DE OPERAȚIONALIZARE CONCEPTUALĂ A TERMENULUI „RĂZBOI HIBRID”. ÎN LOC DE CONCLUZII

Odată ce Federația Rusă folosește conceptul lax de război hibrid pentru a apela la vechile tactici și metode de acțiune într-o formă nouă de aplicare, prin ceea ce „*alte mijloace*” din proiecția clausewitziană acoperă inclusiv noile tehnologii (Guerrero, 2022, p. 2), și pentru

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Războiul hibrid, în înțeles occidental, asociat unei forme a hibridității conflictuale specifice zilelor noastre, s-a încheiat odată cu exercițiul ZAPAD 2021 și odată cu debutul „*operațiunii militare speciale*”. *Hybrid warfare* este o formă de conflict limitat, care nu își propune distrugerea totală a adversarului și care presupune utilizarea amestecului de mijloace și instrumente tocmai pentru a nu menține războiul în limitele confruntării sângeroase specifice aplicării paradigmei clausewitziene.

a își impune zona de influență, a cărei moștenire de la Uniunea Sovietică o revendică, ba, mai mult, odată ce practică „războiul hibrid” pentru a restrânge politica externă a fostelor state sovietice (Muradov, 2022, pp. 168-191) și pentru a le contesta identitatea și dreptul la autodeterminare, înseamnă că termenul „război hibrid” este neclar și servește Moscovei în „ceața” terminologică și ideologică. Operaționalizarea conceptuală a termenului presupune o regresie temporală, înainte de hibridizarea dimensiunilor *hard* și *soft*. În orizontul anului 2014, în care doctrinei Gherasimov îi fusese alocată deja dimensiunea hibridă, în care hibridizarea rusă presupunea, pe de o parte, evitarea confruntării directe cu Occidentul (Guerrero, p. 1), iar pe de altă parte, provocarea fostelor republici sovietice în scopul de a determina consolidarea vechii sfere de influențe, distincția *hard-soft* este destul de limpede.

Conceptul de *hard power*, mai vechi decât cel de *soft power*, a intrat, începând cu ultimele decenii ale secolului XX, într-un soi de declin în ceea ce privește aplicabilitatea lui ca instrument de impunere. Această observație fusese făcută demult, iar mențiunea unui specialist în geopolitică și relații internaționale precum Colin S. Gray (2011, p. 4) nu face altceva decât să întărească o realitate: „Forța militară are mai puțină utilitate, ca instrument de politică, în secolul al XXI-lea, decât a avut-o în trecut și chiar în trecutul recent”. Evident, dimensiunea *hard* poate fi asociată puterii coercitive în ansamblu, presupunând mai mult decât puterea militară și utilizarea forței militare, dar, oricum, este în declin. Dimensiunea *soft* a puterii comportă două forme clasice, începând cu Montesquieu, putere politică și putere economică, la care se adaugă conceptul de putere simbolică, propus de sociologul francez Pierre Bourdieu (1982/2012), care operează cu forme și obiecte simbolice, respectiv cu ideologii. Odată cu dezvoltarea noilor tehnologii, care a condus la o schimbare majoră în plan economic și, prin tehnologiile informaționale, și în planul puterii simbolice, diviziunea clasică a puterilor a adâncit prin norme etice și juridice distanța dintre puterea *hard* și *soft*, a diminuat rolul puterii coercitive și a extins puterea economică și simbolică. Dar, noile tehnologii nu au fost utilizate doar în domeniul civil, motiv pentru care, treptat, odată cu digitalizarea câmpului de luptă și cu utilizarea la scară largă a tehnologiilor informatice, în interiorul puterii

Dimensiunea soft a puterii comportă două forme clasice, începând cu Montesquieu, putere politică și putere economică, la care se adaugă conceptul de putere simbolică, propus de sociologul francez Pierre Bourdieu, care operează cu forme și obiecte simbolice, respectiv cu ideologii.

hard s-a dezvoltat o consistentă dimensiune *soft*, o dimensiune informațională, eminemente simbolică. În aceste condiții, puterea *hard* a inclus o dimensiune simbolică, aplicabilă în limitele normative etice și juridice. Întreaga paletă de operațiuni informaționale face obiectul analizei acestei dimensiuni *soft* a componentei *hard* a puterii, aspect pe care l-am evidențiat în studiul „Rolul comunicării în Operațiunile Informaționale (INFO OPS) și în Managementul Resurselor Informaționale (MRI)”. Înțelegerea unui concept complex precum *Network Centric Warfare* înseamnă înțelegerea arhitecturii informaționale în rețea, deservind puterea *hard*, adică înțelegerea dimensiunii *soft* a puterii *hard*.

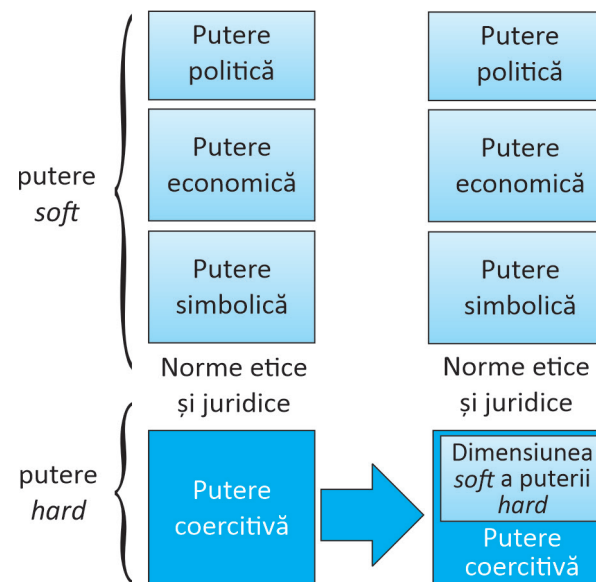

Figura 1: Transformarea calitativă a puterii hard

În raport cu această distribuție, conceptul de război hibrid operațional în limitele puterii *hard* și capabil să producă efecte în aceste limite este cel propus de Frank G. Hoffman, care intuise în 2005 și demonstrase în 2007 nevoia de diversificare operațională a acțiunilor militare, care includ tactici, capacități și instrumente aparținând dimensiunii *hard* propriu-zise și dimensiunii *soft* a puterii *hard*. Pe aceste coordonate, conceptul de *hybrid warfare* aplicabil dimensiunii *hard* a devenit un concept extins artificial la întreaga paletă a puterilor, iar Federația Rusă a beneficiat de el pentru a ascunde în umbrela conceptuală

Conceptul de *hybrid warfare* aplicabil dimensiunii *hard* a devenit un concept extins artificial la întreaga paletă a puterilor, iar Federația Rusă a beneficiat de el pentru a ascunde în umbrela conceptuală a hibridității și lipsei de limpezime/transparență acțiunile de pe palierul *soft*, în care a topit dimensiunea *hard*.

a hibridității și lipsei de limpezime/transparență acțiunile de pe palierul *soft*, în care a topit dimensiunea *hard*. Conceptul de *ghibridnaia voina* s-a extins ca amestec/hibridizare a puterilor, dar diferența de aplicare constă tocmai în trecerea dincolo de normele etice și juridice stabilite la nivel internațional, la care Federația Rusă a aderat, pentru a putea impune un război hibrid de altă factură, asimilabil războiului absolut, așa cum reiese din perspectiva lui Deliaghin. Diferența dintre cele două forme de război hibrid este consistentă, iar reacțiile de răspuns ale lumii democratice față de invazia Rusiei în Ucraina ca efect al aplicării conceptului rusesc cu rădăcini clausewitziene și sovietice de război hibrid a fost firească: sancțiuni politice și economice și reacție simbolică la un nivel ridicat, pentru a putea contracara hibridizarea conflictului.

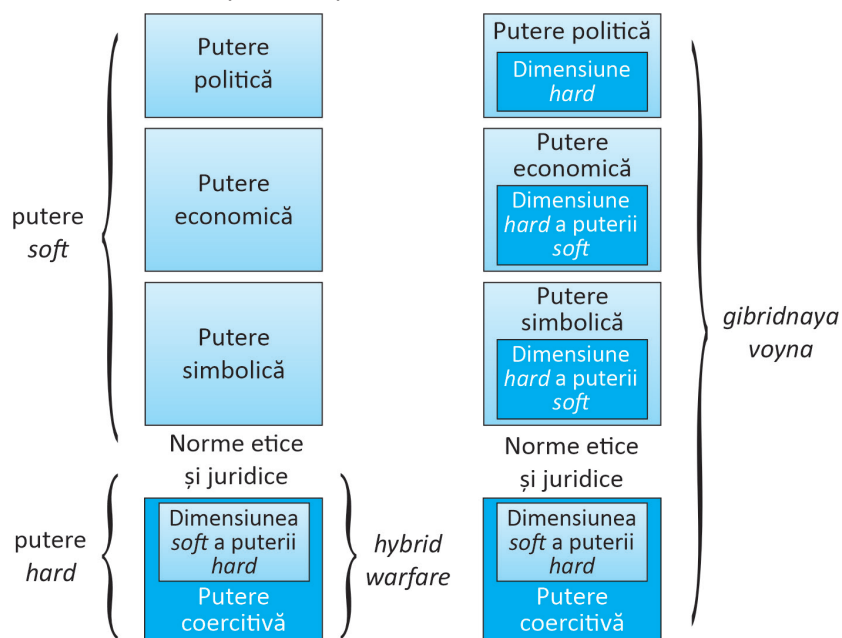

Figura 2: Cele două forme de confruntare hibridă

Această proiecție are rolul de a evidenția formele diferite de hibriditate, dar și diferența dintre puterile *smart* (asociată aplicării conceptului de *hybrid warfare* în completarea acțiunilor pe palier *soft*) și *sharp* (asociată hibridității de tip *ghibridnaia voina*), în combinația lor de utilizare a puterilor *hard* și *soft*. În lipsa unei clarificări de această natură, a fost posibil ca studii ale cercetătorilor ruși să transforme distincția *smart/sharp* propusă în 2017 de Christopher Walker

și Jessica Ludwig și extinsă ulterior (Walker et al., 2020, pp. 124-137) într-una care servește unor interese de propagandă, care distinge între „noi” și „ei”, chiar dacă cercetătorii americani au făcut explicit notația privitoare la aplicarea în regimuri democratice și regimuri autoritare.

Reacția firească de răspuns la provocările hibride de tip *ghibridnaia voina* – în încercarea noastră de operaționalizare acțională a conceptului de război hibrid – nu se rezumă la acțiunea pe palier militar în raport cu amenințările hibride. Amenințările hibride în înțelesul lui Hoffman (2007, p. 29) se referă la dimensiunea *hard* a confruntării: „Orice adversar care folosește simultan și adaptativ o combinație de arme convenționale, tactici neconvenționale, terorism și comportament criminal în spațiul de luptă, pentru a realiza obiectivele politice”. Adevăratele amenințări hibride sunt cele ale hibridizării dincolo de limitele etice și morale care separă uzul forței (adică dimensiunea *hard*) de celelalte dimensiuni ale puterii. Singurul răspuns adecvat rămâne cel al construirii scutului anti-*ghibridnaia voina*, care presupune protejarea societății prin educație și cultură de securitate, prin comunicare strategică și prin reziliență societală. Reziliența societală este răspunsul optimal la amestecul hibrid specific națiunilor autoritare, care propun disimularea conceptuală pentru a crea o formă de asimetrie acțională cu efecte dramatice asupra valorilor democratice ale lumii libere.

În încercarea de operaționalizare a conceptului de război hibrid, ne-am întors la definițiile precise și aplicabile în domeniul militar aparținând cercetătorului american Frank G. Hoffman. Nu este necesară o altă operaționalizare. Totuși, înțelegerea conceptului de *ghibridnaia voina* este absolut necesară. Diferența dintre *hybrid warfare* și *ghibridnaia voina* este consistentă, iar pregătirea răspunsului la amenințările hibride în acord cu înțelegerea propriei doctrine este insuficientă. Această disimulare doctrinară și transformarea conceptului de război hibrid într-unul care să acopere o serie de acțiuni lipsite de transparență, legitimitate și etică a fost posibilă datorită jocului făcut de Federația Rusă, care lansa doctrina Gherasimov cu scopul de a își justifica propriile acțiuni intenționate la orizontul anului 2013. Din păcate, gândirea militară nu a propus distincții explicite între forma clasică de confruntare hibridă și cea disimulată.

Adevăratele amenințări hibride sunt cele ale hibridizării dincolo de limitele etice și morale care separă uzul forței (adică dimensiunea *hard*) de celelalte dimensiuni ale puterii. Singurul răspuns adecvat rămâne cel al construirii scutului anti-*ghibridnaia voina*, care presupune protejarea societății prin educație și cultură de securitate, prin comunicare strategică și prin reziliență societală.

BIBLIOGRAFIE:

1. Akimenko, V., Petritis, D., Daukšas, V., Liubinavičius, B. (2022). *ZAPAD 2021 Communication Analysis: Messages, Narratives, (Dis)information*. Riga: NATO Strategic Communication Centre of Excellence.
2. Bourdieu, P. [1982] (2012). *Limbaj și putere simbolică*. Traducere din limba franceză de Bogdan Ghiu. Studiu introductiv de John B. Thompson. București: Editura Art.
3. Clausewitz, C. von. (1982). *Despre război*. Operă postumă a generalului Carl von Clausewitz. Studiu introductiv, note și verificarea științifică a textului de general-maior dr. Corneliu Soare. București: Editura Militară.
4. Filimonov, G. (2019). *The Color Revolutions in the Context of Hybrid Wars*. În Fridman, O., Kabernik, V., Pearce, J.C. *Hybrid Conflicts and Information Warfare. New Labels, Old Politics*. Londra & Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc. 25-42.
5. Fridman, O. (2019). *A War of Definitions: Hybridity in Russia and the West*. În Fridman, O., loc. cit., Inc. 67-84.
6. Fridman, O., Kabernik, V., Pearce, J.C. (2019). *Hybrid Conflicts and Information Warfare*. În Fridman, O., loc. cit., Inc. 1-8.
7. Герасимов Валерий/ Gherasimov, Valerii. (2013, 27 februarie). Ценность науки в предвидении Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий (Тенности науки в предвидении). Военно-Промышленный Курьер/ Voenno-Promîșlennîi Kurier. 8 (476).
8. Guerrero, J.D.V. (2022). *Ukraine Conflict: Hybrid Warfare and Conventional Military Intervention*. În *Revista Seguridad y Poder Terrestre*. Vol.1, nr.1, pp. 1-8.
9. Hoffman, F. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies.
10. Kabernik, V. (2019). *The Russian Military Perspective*. În Fridman, O., loc. cit., Inc. 43-66.
11. Lesenciuc, A. (2020). *Războiul hibrid sau dezinformarea prin disimulare doctrinară*. În revista *Străjer în calea furtunii*, nr. 1, pp. 51-56.
12. Mumford, A., Carlucci, P. (2022). *Hybrid warfare: The continuation of ambiguity by other means*. În *European Journal of International Security*. 1-15.
13. Muradov, I. (2022). *The Russian hybrid warfare: The cases of Ukraine and Georgia*. În *Defence Studies*. 2(22), pp. 168-191.
14. Qiao, L., Wang, X. (1999). *Unrestricted Warfare*. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House.
15. Ruiz-Palmer, D. (2015). *Back to the future? Russia's hybrid warfare, revolutions in military affairs, and Cold War comparisons*. Research paper. Nr.120. Roma: NATO Defense College/Research Division.

16. Solmaz, T. (2022). *'Hybrid Warfare': One Term, Many Meanings*. În *Small Wars Journal*.
17. Walker, C., Ludwig, J. (2017). *From 'Soft Power' to 'Sharp Power'. Rising Authoritarian Influence in the Democratic World*. Introduction to National Endowment for Democracy/The International Forum for Democratic Studies. *Sharp Power. Rising Authoritarian Influence*. Decembrie, pp. 6-25.
18. Walker, C., Kalathil, S., Ludwig, J. (2020). *The Cutting Edge of Sharp Power*. În *Journal of Democracy*. Vol. 31, nr. 1, pp. 124-137.
19. International Law Association (ILA)/Committee on the Use of Force. (2008). Report. Initial Report on the Meaning of Armed Conflict in International Law. *The 73rd Conference of the International Law Association*. Brazilia: Rio de Janeiro, 17-21 august. Mumford, A., Carlucci, P. (2022). *Hybrid warfare, loc. cit.*
20. NATO. (2014, 5 septembrie). *Wales Summit Declaration*. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Wales. *Press Release 120*.
21. NATO. (2010, 25 august). *Bi-SC Input to a New NATO Capstone Concept for the Military Contribution to Countering Hybrid Threats (Bi-SC Input)*. Brussels: NATO/IMS.

